

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף כז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף כז

נפלו לפניו שתי אחיות וצרותיהן

ראובן שמעון ולוי שלושה אחים, ולאה ורחל שתי אחיות. ראובן נשא את לאה ואשה נוספת ששמה חוה. ושמעון נשא את רחל ואשה נוספת ששמה נעמה. ומתו ראובן ושמעון, ונפלו כל הנשים הללו לייבום לפני לוי, לאה וחוה נשות ראובן, ורחל ונעמה נשות שמעון. נחלקו חכמים בדין ייבום וחליצה של הנשים הללו.

דעה א. התחיל בצרה יגמור אף באחות

התחיל באחות לא יגמור אף בצרה

לדעת האומרים אין זיקה, מעיקר הדין, לוי היה יכול לייבם מתחילה אחת מנשות אחיו ראובן, שהרי שתיהן מותרות לו, ואפילו לאה שהיא אחות זקוקתו רחל, כי אחות זקוקה אינה נאסרת כאחות אשה.

אבל אמרו חכמים שלא ייבם את לאה, כי אם הוא מייבם את לאה, הוא מבטל מצוות יבמים מנשות שמעון, שמאחר שייבם את לאה, נעשית רחל אחות אשתו, ופטורה מהיבום היא וצרתה.

וכמו כן מעיקר הדין היה יכול לחלוץ מתחילה לאחת מנשות אחיו ראובן, שכן מאחר ששתיהן ראויות לו לייבום, שתיהן ראויות לו לחליצה.

ומאחר ששתיהן ראויות לייבום או חליצה, חליצה שתחלוץ לו אחת מהן חליצה כשרה היא, ומועילה לשתיהן.

וכשתחילה ייבם או חלץ לחוה, אשת אחיו ראובן שאינה אחות אשת אחיו שמעון, שתי נשות שמעון אחיו מותרות לו אף לייבום, שאין אחת מהן אחות אשתו או אחות חלוצתו.

ואף על פי שרחל היא קרובת לאה, שהיא צרת חוה חלוצתו, מבואר בפרק החולץ, שמותר אדם בקרובת צרת חלוצתו.

ומאחר ששתיהן ראויות לייבום, חליצה שתחלוץ לו אחת מהן חליצה כשרה, ומועילה לשתיהן. [=התחיל בצרה יגמור אף באחות].

אבל אם מתחילה חלץ ללאה, אשת ראובן שהיא אחות רחל אשת שמעון, לא יוכל לייבם, לא את רחל, שהיא אחות חלוצתו, ולא את נעמה, שהיא צרת אחות חלוצתו, האסורה לו אפילו שלא במקום יבום, כפי שיתבאר בעזה"י בפרק החולץ.

ומאחר שלא יוכל לייבם לא את זו ולא את זו, חליצה שחולצות לו חליצה גרועה היא, ואינה מועילה אלא לנחלצת בלבד, ולפיכך שתיהן צריכות לחלוץ. [=התחיל באחות לא יגמור אף בצרה].

ולפי התירוץ הראשון בגמרא, דברים אלו אמר שמואל, לדעת האומרים אין זיקה.

דעה ב. כולן חולצות ולא מתייבמות

מתחילה אמרו שלדעת האומרים יש זיקה, כל ארבע הנשים הללו חולצות ולא מתייבמות.

לאה אשת ראובן מאחר שהיא אחות רחל זקוקתו, היא נחשבת כאחות אשתו, ואחות אשה אינה מתייבמת, לא היא ולא חוה צרתה, ולכן לאה וחוה צרתה אינן מתייבמות.

ומאחר שאינן מתייבמות, גם חליצה שלהן גרועה, וחליצת כל אחת מועילה לעצמה בלבד, ולא לחברתה, ולכן שתיהן צריכות לחלוץ.

וכמו כן רחל אשת שמעון מאחר שהיא אחות לאה זקוקתו, היא נחשבת כאחות אשתו, ואחות אשה אינה מתייבמת, לא היא ולא נעמה צרתה, ולכן רחל ונעמה צרתה אינן מתייבמות.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף כז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומאחר שאינן מתייבמות, גם חליצה שלהן גרועה, וחליצת כל אחת מועילה לעצמה בלבד, ולא לחברתה, ולכן שתיהן צריכות לחלוץ.

דעה ג. חלץ לאחיות לא נפטרו

צרות חלץ לצרות נפטרו אחיות

לדברי רב אשי, לדעת האומרים יש זיקה, אף על פי שכל ארבע הנשים הללו אינן ראויות להתייבם, כפי שנתבאר, אינן שוות בחליצתן.

האחיות, שאינן ראויות להתייבם מחמת עצמן, חליצתה של כל אחת מהן חליצה גרועה, ואינה מועילה להפקיע את הזיקה של צרתה [=חלץ לאחיות לא נפטרו צרות].

אבל הצרות, שאינן ראויות להתייבם מחמת האחיות ולא מחמת עצמן, אף שאינן ראויות להתייבם, אין חליצתן נחשבת חליצה גרועה, ומועילה להפקיע גם זיקת האחות [=חלץ לצרות נפטרו אחיות].

ולפי תירוצו של רב אשי, אלו הם דברי שמואל, והם כדעת שמואל, שיש זיקה.

ואמרו, ששנינו ברייתא כדעת רב אשי, "חלץ לאחיות לא נפטרו צרות", אבל חלץ לצרות נפטרו אחיות, ולכאורה הטעם לכך כפי שנתבאר, שחליצת האחיות גרועה כי אסורות לייבום מחמת עצמן שהן אחות זקוקה וחליצת הצרות טובה שהן רק צרת אחות זקוקה.

ודחו זאת, ואמרו שברייתא זו היא כדעת בית שמאי, שצרת ערוה מותרת לכתחילה, ואם כן האחיות פטורות וצרותיהן זקוקות, ולכן הצרות חולצות. אבל לא מתייבמות, מחמת התקנה שהתקינו בית שמאי, שלא לייבם גם את הצרות.

נתן גט לאחת מהיבמות

היה אחיו נשוי שתי נשים ומת בלא בנים, ונפלו שתי הנשים הללו לפניו, והן זקוקות לו שייבם את אחת מהן או תחלוץ לו אחת מהן.

אם נתן גט לאחת מהן, אף על פי שאין הגט מוציא אותה ממנו מהתורה, תקנת חכמים, שהגט מועיל לענין זה ששוב לא יוכל לייבם לא אותה ולא את צרתה, וצריך חליצה כדי להפקיע מהן את זיקת הייבום.

ואמר שמואל, זו שקיבלה את הגט בעצמה, מאחר שמחמת הגט שקיבלה היא עצמה אינה מתייבמת, חליצה שתחלוץ היא, חליצה גרועה היא, ולכן אינה מועילה להפקיע את הזיקה של צרתה [=חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה]. וזו שלא קיבלה את הגט בעצמה, אף ששוב אינה ראויה להתייבם מחמת הגט, אין חליצתה נחשבת חליצה גרועה, ולכן מועילה להפקיע גם זיקת זו שקבלה את הגט [=חלץ לצרה נפטרה בעלת הגט].

עשה מאמר באחת מהיבמות

היה אחיו נשוי שתי נשים ומת בלא בנים, ונפלו שתי הנשים הללו לפניו, והן זקוקות לו שייבם את אחת מהן או תחלוץ לו אחת מהן.

אם עשה מאמר באחת מהן, הן קידושין שתקנו חכמים לעשות בייבמה נוסף על הייבום עצמו, תקנת חכמים היא שמעתה היא לבדה יכולה להתייבם, ואם רוצה להוציא אותה, לא די לו בחליצה שתחלוץ לו, וצריכה גם גט למאמרו.

ואמר שמואל, זו שעשה בה מאמר, מעתה חליצה שחולץ לה חליצה גרועה היא, שהרי צריכה גם גט, ולכן אפילו אם חלץ לה וגם נתן לה גט, לא נפטרה צרתה בחליצה שלה, ועדיין צריכה צרתה חליצה [=חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרתה]. וזו שלא עשה בה מאמר, אף שאינה ראויה להתייבם מחמת המאמר שעשה לבעלת המאמר, אין חליצתה נחשבת חליצה גרועה, שהרי לה די בחליצה, ולפיכך מועילה חליצה שלה, להפקיע גם זיקת זו שעשה בה מאמר, שלא תהא צריכה חליצה, אלא גט בלבד [=חלץ לצרה נפטרה בעלת המאמר].

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף כז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

יבום חליצה מאמר וגט - ביבמה

מדין תורה היבמה זקוקה לייבום או חליצה. על ידי היבום היא נקנית לייבם להיות כאשתו. ועל ידי החליצה היא נפטרת ממנו להיות מותרת לשאר בני אדם.

ומדין תורה, אם הייבם קידש את היבמה בכסף או בשטר, לא עשה כלום, והרי היא כבתחילה, להיות זקוקה לייבום או חליצה.

ותקנת חכמים, שהרוצה לייבם, תחילה יקדש את היבמה בכסף או בשטר, וקידושין אלו קרויים מאמר.

ומאחר שעשה ביבמה מאמר, מעתה אם בא להוציאה, לא די לה בחליצה, אלא צריכה גט להפקיע את המאמר, וחליצה להפקיע את הזיקה.

וכמו כן מדין תורה, אם הייבם נתן ליבמה גט, לא עשה כלום, והרי היא כבתחילה, להיות זקוקה לייבום או חליצה.

ותקנת חכמים, שהגט מועיל ליבמה, שמעתה לא תתייבם, לא היא ולא צרותיה, אלא יחלוץ בלבד.

מעשה אחר מעשה בשתי נשים

היה אחד נשוי שתי נשים ומת בלא בנים ויש לו אח, שתי נשות המת זקוקות לאחיו החי שייבם או יחלוץ לאחת מהן.

ולהלן יתבאר מה הדין לדעת רבן גמליאל כשעשה בשתיהן מאמר או גט, תחילה באחת ולאחר מכן בשניה.

א. אין גט אחר גט.

כשתחילה נתן לאחת היבמות גט, ואחר כך נתן גם לשניה גט, מאחר שכבר הואיל הגט הראשון להצריכן חליצה, אין הגט השני מוסיף כלום, ואינו נאסר בקרובות שניה.

ב. יש גט אחר מאמר.

כשתחילה עשה באחת היבמות מאמר, ואחר כך נתן לשניה גט, אין אנו אומרים, מאחר שעשה בראשונה מאמר, כבר נדחית השניה, וגט שנתן לשניה אינו כלום, אלא מועיל הגט שנתן לשניה, לאסור עליו אף את הראשונה, וכמו כן מועיל הוא, לאוסרו בקרובות שניה כמו שכבר נאסר בקרובות ראשונה מחמת המאמר.

ג. יש מאמר אחר גט.

כשתחילה נתן לאחת היבמות גט, ואחר כך עשה בשניה מאמר, אין אנו אומרים, מאחר שנתן לראשונה גט, הרי זה כמו שחלץ לה וכבר נפטרו ממנו היבמות ולא מועיל מאמר שעשה בשניה, אלא מועיל המאמר בשניה, להצריכה גט למאמרו, ולאוסרו בקרובות שניה כבקרובות ראשונה.

בעלת הגט ובעלת מאמר איזו מהן תחלוץ

נתבאר, שכשהיו לו שתי יבמות, ועשה באחת מהן מאמר, ולאחת מהן נתן גט, אסור לו לייבם אף אחת מהן, וצריכות חליצה.

ונסתפקו בגמרא איזו מהן תחלוץ, ותועיל חליצתה לצרתה.

האם בעלת הגט תחלוץ, שהרי כבר החל להוציאה, וחליצתה גומרת מעשה ההוצאה באופן מושלם, ותועיל לחברתה.

או בעלת המאמר תחלוץ, שהרי היא ככנוסה, ואם כן חליצה שחולצת ומוציאה אותה מהיות קרובה לכנוסה, ודאי תועיל לזו שכבר קרובה להיות בחוץ.

ואמר רב אשי, שמדברי רבן גמליאל שאמר, שהגט מועיל אחר המאמר, והמאמר מועיל אחר הגט, יש ללמוד ששנים הם, ולפיכך חליצת כל אחת מהן מועילה לחברתה, שחליצת שתיהן גרועה.

שתי אחיות יבמות שנפלו לפני יבם אחד

אמר רב הונא אמר רב, שתי אחיות שהיו נשואות לשני אחים ומתו האחים ונפלו שתיהן לפני יבם אחד, כל אחת מהן היא אחות זקוקתו, ואינו יכול לייבם, והן צריכות חליצה. חלץ לראשונה, הותרה, חלץ

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף כז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

לשנייה, הותרה. והוא הדין אם חלץ

לשנייה, ואחר כך לראשונה.

אסורה בשעת נפילה והותרה לאחר מכן

א. היתה אסורה מהתורה.

שלושה אחים, ראובן שמעון ולוי, ראובן

ושמעון נשואים שתי אחיות, לאה ורחל, מת

ראובן, לאה אשת ראובן אינה זקוקה

לשמעון הנשוי את רחל אחותה, כי היא אצל

שמעון אחות אשתו, ואם כן לאה זקוקה רק

ללוי.

מתה רחל אשת שמעון, אף על פי שמעכשיו

הותרה לו לאה שהיתה אשת ראובן, כי

מאחר שמתה אשתו רחל, שוב אין לאה

אחות אשתו, בכל זאת, גם עכשיו לאה אינה

זקוקה לשמעון לייבום, כי כל יבמה,

שבשעת נפילה היתה אסורה לייבם

מהתורה, נעשית אצלו כאשת אח שיש לו

בנים, ושוב אין לה היתר אצלו.

ב. היתה אסורה מדברי חכמים.

לדעת רב, כשבשעת נפילה היתה היבמה

אסורה ליבם איסור מדברי חכמים, אם

הותר האיסור לאחר מכן, היא מתייבמת.

כגון שלושה אחים, ראובן שמעון ולוי, ראובן

ושמעון נשואים שתי אחיות, לאה ורחל, מת

ראובן, ונפלה לאה אשתו ליבום לפני לוי,

ובשעת נפילתה היתה מותרת ליבום ללוי. מת גם

שמעון, ונפלה רחל אשתו ליבום לפני לוי,

ובשעת נפילתה היא אסורה להתייבם לו,

משום שהיא אחות לאה זקוקתו, או משום

תקנת חכמים שלא לבטל מצוות יבמים מלאה.

אם לאחר מכן מתה לאה, ופקעה זיקתה

ומעתה רחל אינה אחות זקוקתו, וגם אין

בייבום רחל ביטול מצוות יבמים בלאה, מעתה

הותר ללוי לייבם את רחל, אף על פי שבשעת

נפילתה היתה אסורה.

ולדעת רבי יוחנן, גם כשהיה האיסור של

היבמה מדברי חכמים, כל שבשעת נפילתה

היתה אסורה להתייבם, אף שלאחר מכן

בטל האיסור, אסורה להתייבם.

הותרה ונאסרה וחזרה והותרה

נתבאר שנחלקו רב ורבי יוחנן בדין יבמה

שבשעת נפילתה היתה אסורה לייבם

מדרבנן, ולאחר מכן הותרה לו, האם היא

מתייבמת או לא.

וכל זה כשבשעת נפילה היתה אסורה

מדרבנן, ורק אחר כך הותרה, אבל כשבשעת

נפילה היתה מותרת, ולאחר מכן נאסרה,

וחזרה והותרה, הכל מודים שהיא חוזרת

להיתרה הראשון.

כגון שלושה אחים, ראובן שמעון ולוי, ראובן

ושמעון נשואים שתי אחיות, לאה ורחל. מת

ראובן, ונפלה לאה אשתו ליבום לפני לוי

ובשעת נפילתה היתה מותרת ליבום ללוי.

מת גם שמעון, ונפלה רחל אשת שמעון ליבום

לפני לוי. מחמת רחל, נאסרת גם לאה

להתייבם, שנעשית עכשיו לאה אחות רחל

זקוקה, או מטעם שאם ייבם את לאה הוא מבטל

מצוות יבמים של רחל. ואם לאחר מכן מתה

רחל, ופקעה זיקתה, מעתה הותר לייבם את

לאה, שחזרה להיתרה הראשון.

אחיות איני יודע מי שנאן

בתחילת הפרק התבאר, שכשהיו ארבעה

אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות,

ומתו הנשואים את האחיות, ונפלו שתי

האחיות לפני שני האחים הנשארים, שתי

האחיות חולצות ולא מתייבמות. כי מאחר

ששתיהן זקוקות ליבום, כל אחת היא גם

אחות זקוקה, או מטעם שאם ייבם זה את

האחד, יש לחוש שימות השני, ותיבטל מהשניה

מצוות יבמים.

ולכאורה לפי דברי רב ורבי יוחנן, תוכל

הנופלת ראשונה אף להתייבם, וזאת על ידי

שתחילה יחלוץ אחד מהאחים לזו שנפלה

שניה. ומעתה, מאחר שפקעה זיקת שניה,

הראשונה לבדה זקוקה, וחוזרת להיתרה

הראשון, ששוב אינה אחות זקוקה, ותוכל

אף להתייבם לאח השני.

וכשרבי יוסי בר חנינא הקשה קושיה זו

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת יבמות דף כז

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

לרבי יוחנן, השיב לו רבי יוחנן, אחיות איני יודע מי שנאן, כלומר משנה זו אינה משנה, ובאמת יכולים לעשות כן, לחלוץ תחילה לשניה, ואחר תתייבם הראשונה.

וניסו להעמיד את משנתנו בכמה אופנים, שתתיישב אף כדעת רבי יוחנן, ולא עלה הדבר.

האופנים שאין להעמיד את המשנה

נתבאר שאף שבמשנה מבואר שאם נפלו שתי יבמות אחיות לפני שני יבמים שתיהן חולצות, באמת הדין הוא שלאחר שחלצה שניה הראשונה מותרת גם להתייבם. ואין דרך ליישב את משנתנו.

ולהלן יתבארו מספר אופנים שניסו ליישב את משנתנו ולא עלה הדבר.

א. מה ששינו במשנתנו "חולצות", הכוונה רק לשניה, ואמרו לשון רבים, לומר שכל שיארע כן בשתי אחיות שיפלו לפני שני אחים השניות חולצות.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו כי משמעות משנתנו, שכשארע דבר זה, ויפלו שתי אחיות ליבום, שתי האחיות חולצות.

ב. משנתנו דברה באופן שקדמו וחלצו לראשונה ולכן על כרחך שתיהן חולצות.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו, כי משמעות משנתנו היא שלכתחילה יחלצו שתיהן.

דף כח

ג. הסיבה שאמרו לשתיהן לחלוץ, ולא התירו לחלוץ לשניה ולייבם הראשונה, שמא יטעו ויחלצו לראשונה וייבמו השניה.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו, שכן אם זו הסיבה שאמרו לשתיהן לחלוץ, היה צריך להיות כן לכתחילה. אבל בדיעבד, אם חלץ לשניה וייבם הראשונה, לא היה צריך להוציאה, ובמשנתנו מבואר שאינן מתייבמות בשום אופן.

ד. הסיבה שאמרו לשתיהן לחלוץ, ולא התירו לחלוץ לשניה ולייבם הראשונה, שמא ייבם את האחת, וימות אחיו, ותיבטל מצוות יבום, ומחמת הטעם הזה אמרו, שלא יעשו שום יבום בשתי אחיות, אף כשתחילה חלצה האחת.

והסיבה שלדעת רבי יוחנן אין ליישב כן את משנתנו, כי לדעתו אין אנו חוששים שימות האחד.

ה. משנתנו היא כדעת רבי אליעזר [ווי"ג רבי אלעזר], שאמר, כל שנאסרה עליו שעה אחת אין לה היתר, ולכן לא יועיל חליצה לשניה להתיר הראשונה.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו, כי מתוך כך שהסיפא של המשנה היא דברי רבי אליעזר, על כרחך תחילתה אינו מדברי רבי אליעזר.

ו. משנתנו מדברת באופן שמתו שני האחים בבת אחת, ואם כן, לא היתה כאן יבמה שבשעת נפילתה היתה מותרת שתועיל חליצה של השניה לחזור להתיר הראשונה.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו, כי רבי יוסי הגלילי הוא זה שאומר שאפשר לצמצם, כלומר שימותו שנים בבת אחת ממש, ולא מצינו שום סתם משנה כמותו.

ז. ואין לומר, שמשנתנו מדברת באופן שאין אנו יודעים מי מהאחים מת ראשון, ואם כן, אין אנו יודעים איזו יבמה נפלה תחילה בהיתר, שתועיל חליצה של השניה לחזור להתיר הראשונה.

והסיבה שאין ליישב כן את משנתנו, כי אם המשנה מדברת באופן הזה, מדוע אם כנסו שניהם יוציאו? יאמר זה שכנס אחרון, אני כנסתי את זו שהיה לה היתר תחילה, ועשיתי זאת אחרי שייבם אחי את אחותה, והפקיע את זיקת אחותה, ואני כנסתי בהיתר, ומחמת הספק אין להוציא ממנו.